

ՀԱՎԵՐԺԻ ԾԱՄՓՈՎ

Ծեր էր ու անկար:

Պետք ուներ օգնության:

Նաև պատրաստ էր օգնելու:

Մի կին էր, որ ապրել էր մեկ դարից մի քիչ ավելի:

Որդիներ էր ծնել: Տքնումով պահել ու սնել, որոնք թոչունի ձագերի նման, երբ թև էին առել, թռել գնացել էին: Նոր բարդի էին գտել: Նոր բույն հյուսել: Եվ մոռացել էին իրենց մորը, որ իրենց ձագերն էլ նրանց մոռանա:

Մայրը հին, անհայտ մատուռի նման խարխուլել էր ու մոռացվել:

Դարձել էր գոսացած, կիսակենդան մի կոճղ, որ արմատներ ունի թեև հողի մեջ, բայց ճյուղեր չունի:

Ամեն առավոտ և երեկո, ժամերգությունը սկսելուց մի կես ժամ առաջ, ծուռտիկ ձեռնափայտին հենված, երբում ու անհաստատ քայլերով գալիս էր եկեղեցի:

Կարճուտն էր ու փոքրամարմին՝ գանձան եղևնու նման:

Հագուստը՝ հնամաշ, հնաքույր:

Եկեղեցու գավթում, մուտքի մոտ, ծալապատիկ նստում էր մաշված, տեղ-տեղ պատառոտված կարպետին՝ գլուխը վեր, ձիգ ու զգաստ, ինքնատույզ, մտասևեռ:

Աչքերը չէին տեսնում: Հետզհետե մաշվող, սպառվող մոմի նման տարիները խլել էին նրա աչքերի լույսը՝ թողնելով միայն մոխիր ու մշուշ:

Ականջներում բոլոր ձայներն ու շշուկները աղմուկ էին դառնում, անհետանում:

Նա երբեք ձեռք չէր մեկնում ողորմություն խնդրելու:

Երբեք չէր ստում ընդունված կարգով.

— Ողորմացեք թվշառիս:

Ոչ ոքի գույթը չէր փորձում կեղծ կամ անկեղծ աղերսներով շարժել:

Ընդհակառակը:

Աշխատուժի էր կարծես ցույց տալ, թե ինքը այնքան էլ վատ վիճակի մեջ չէ:

Նստում էր լուռ, ուղիղ ու անշարժ:

Իբրև բողոք:

Պահա՛նջ որպես:

Զգվում էր տեղում և անլույս, պղտորված աչքերով անթարթ նայում էր անորոշ մի տեղ:

Նրա անարյուն, չորացած շուրթերին միշտ անվերժանելի հնչյուններ էին թրթռում:

Աղոթո՞ւմ էր արդյոք:

Մարդկա՛նց օրհնում:

Թե՛

Անիծում էր իր անուրախ կյանքը և մեկ էլ՝ երջանիկներին:

Այդ համառ, ամուր սեղմված շուրթերից, բարի խորշոմադեմք պատալից դժվար թե անե՞ծք դուրս գար:

Անե՞ծքը անգործի գեներն է:

Մինչդեռ նրա անգործության մեջ մեծ գործողություն կար:

Դարս-դարս կնճիռները դեմքին, կարծես երկաթագիր մագաղաթների տողեր լինեին՝ պարզ ու դյուրընթեռնելի:

Ծերմակած, նոսրացած մազերից մի քանի ցաք ու ցրիվ թելեր սովորաբար միշտ դուրս պրծած էին լինում գլխաշորի տակից ու հովից մեղմորեն—կարկտահարված արտի հատ ու կենտ հասկերի նման—թրթռում նրա անշարժ, քարացած դեմքին:

Չլինե՞ր այդ աննշան շարժումը՝ կկարծվե՞ր թե պղնձագույն ժայռեղեն սպառածից հանճարեղ արվեստագետի ձեռքով թեթևորեն ուրվագծված արձան է:

Մեռած էր այդ կինը մարմնապես:
 Բայց ոգին արթուն էր, կենդանի:
 Խարիված, տկարացած մարմինը շնոր-
 հիվ առողջ ու կենսունակ ոգու՝ կարողանում
 էր ներգործել. հարգանք, անգամ ակնածանք
 կորզել: Կարողանում էր իր չափած խոսքը,
 որ պիտի ճշար մի օր—լույսայն ասել:
 Կոթողացած տրտունջ էր:

Ու

Լոռույան ահարկու ճիշ:
 Հատ ու կենտ տարեց հավատացյալներ,
 մեծ մասամբ կաղ, կյանքից զրկվածներ—
 նրան տալիս էին երբեմն կոպեկներ:

Նա չէր փոխում դիրքը:

Ձեռք չէր երկարում:

Գոգը նետվող կոպեկների չխլողը արձա-
 գանք չէր գտնում նրա հոգում:

Շրջապատի նկատմամբ անհողորդ էր:

Սակայն—

Ոչ անտարբեր:

Ամեն օր, մտանց թերացման, գալիս էր ե-
 կեղեցի:

Գալիս էր աղոթելու:

Ապրելու:

Բայց քանի որ եկեղեցին անմարդ էր լի-
 նում ու իր նման լքված—ապրելը նրա հա-
 մար դառնում էր անչափ դժվար:

Արտաքնապես լքված եկեղեցին, որ հա-
 մեատ ու անշուք մի շինություն էր—խորհուրդ
 ուներ իր մեջ: Հանճարի դրոշմ: Եվ ուներ
 ոգի հավերժող: Ջորեղ, չմեռնող խորհուրդ՝
 անթերված կրակի նման այրելու, արթնա-
 նալու պատրաստ:

Իմաստության բորբոս կար խորաններում
 բազմած: Եվ կար կաթնասների նման քերվող
 գաղափար—լույսի պես պայծառ ու լույսի
 նման անորսալի: Կար հաշիշի պես թմրեց-
 նող խնկաբույր ծուխ. հնօրյա, առինքնող,
 արբշիտ բուրմունք: Եվ կային կանթեղներ
 անհամար: Զահեր կայծկլտացող: Շրագներ՝
 անկրակ: Մոմեր անմար, թախծոտ—ինչպես
 մատաղացու ոչխարի աչքեր, որոնց հավեր-

ծափալ, դեղնկոտ ցուլերի ներքո մարդիկ
 ստեղծվածներ են արարել: Հրաշքներ հորի-
 նել: Տեսիլքներ կերտել: Երկնել երազներ—
 մեր խաչված, չարչարված Աստծուն անմա-
 հույան խորհուրդը մեկնելով—որ խաչվե-
 լով անմահանա Աստվածը և որ ստեղծելով,
 անգամ հատվելով, թաղվելով հարատևենք
 և՛ մենք...

Եկեղեցին և կինը մարմնապես մեռնում
 էին—մայրամուտ թեքվող արևի, սպառվող
 ճրագի, այրվող, վերջացող խունկի նման:

Բայց պահպանել էին անոնա, զորավոր
 ոգին, որ անշուշափելի էր թեև բոցի նման և
 հենց նույն բոցի պես էլ այրող, զգալի:

Այդ կինը և եկեղեցին գալիս էին վաղըն-
 ջական դարերից իրենց երկար, փոշոտ ու
 փշոտ ճամփին կորցրել էին շատ քան—բաշ-
 խել առատորեն, որ կյանքում լույս լինի, իսկ
 լքված սրտերում՝ հույսի նշույլներ: Որ կյան-
 քի շատ դառնությունների հետ քիչ էլ քաղ-
 ցրություն լինի: Որ վշտոտ հառաչանքնե-
 րին ժպիտների բեկորներ շաղախված լի-
 նեն: Որ խեղդիչ տխրության տեղատարափ
 հեղեղներից հետո, քիչ էլ ծիծաղի թարմա-
 շունջ ցող իջնի: Որ բքաբեր, ձյունոտ փոթո-
 րիկներից հետո նաև խնդության արփալույս
 լինի: Որ անդադար, հոգնատանջ, տառա-
 պալից աշխատանքներից հետո հանգստու-
 թյուն լինի: Արյունահեղ, ավերիչ ու անվերջ
 պատերազմներից շնչահատ մարդը քիչ էլ
 խաղաղություն ճաշակի: Եվ վերջապես, որ
 կյանքը կյանք լինի և ոչ թե չարչարանք:

Եվ հիմա նրանք սուկ իրենց ոգիների
 փոխադարձ ներդաշնակումով, լրացնելով
 մեկը մյուսին, ձուլվելով միմյանց՝ երբեմն
 խարխափելով, երբեմն սրընթաց—չարու-
 նակում էին իրենց հավերժի ճամփան...

Չէ որ հաճախ գոսացած կոճղերից անգամ
 դալարագեղ ծառեր են բուսնում...

ՍԱՍՈՒՆ ՍՐԿ. ՎԱՐԴԱՆՅԱՆ

(Բ լսարան)

